

Til

Styregruppen bag projekt Lige muligheder for alle

Fra

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

Opfølgning på evaluering af projekt Lige muligheder for alle**Baggrunden for notatet**

Dette notat er en opfølgning på evalueringen af projektet Lige muligheder for alle. Projektet bygger på en antagelse om at tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer har nogle fælles vanskeligheder i forhold til at opnå det optimale udbytte af undervisning. Formålet med projektet er derfor at kompetenceudvikle VUC-lærere så de får redskaber og metoder til at undervise disse kursister.

Projekt Lige muligheder for alle har forløbet i skoleårene 2008/09 og 2009/10 og er blevet støttet af midler fra Region Hovedstaden. I projektet deltog lærere fra henholdsvis VUC Nordsjælland, VUC Vestegnen og VoksenUddannelsescenter Frederiksberg (VUF).

Første del af projektet forløb i skoleåret 2008/09. Med aktionslæring som den overordnede metode deltog udvalgte lærere i kompetenceudvikling med henblik på at udvikle redskaber og metoder til undervisning af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer. Som led i kompetenceudviklingen deltog lærerne i kursusdage, og herudover blev der på de enkelte VUC'er oprettet sparringsgrupper (duo- eller triogrupper) bestående af en eller to faglærere og en lærer i dansk som andetsprog eller en lærer fra et sprogcenter. Endelig blev der som led i projektet oprettet heldagsskoler for VUC'ernes kursister. I evalueringen af første del af projektet beskrev EVA de deltagende læreres oplevede udbytte af projektet. Evalueringen viste at lærerne generelt oplevede projektet som både interessant og relevant. Projektet bestod af forskellige delelementer, og lærerne vurderede at delelementerne i forskellig grad bidrog til kompetenceudviklingen. Særligt vurderede lærerne at sparring i duo- og triogrupper var udbytterigt, blandt andet fordi det skabte en større sproglig bevidsthed blandt lærerne. Derimod vurderedes kursusdagene i mindre grad at have bidraget til kompetenceudviklingen – blandt andet fordi lærerne savnede en synlig rød tråd og progression i løbet af kursusdagene. Som helhed blev projektet oplevet som kompetenceudviklende, og generelt vurderede lærerne at de blev bedre til at planlægge og gennemføre undervisning under særlig hensyntagen til tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer.

Projektet Lige muligheder for alle bygger på et såkaldt kaskadeprincip der skal sikre forankring og udbredelse af projektets redskaber og metoder. Formålet er at viden fra projektet skal udbredes til samtlige lærere fra de deltagende VUC'er. Med henblik på at sikre denne udbredelse af viden har UC2 under Professionshøjskolen UCC i skoleåret 2009/10 faciliteret

netværksmøder i faggrupper hvor projektdeltagere i projektets første år har holdt oplæg for fagkolleger om de erfaringer projektet har givet dem. Ud over afholdelsen af netværksmøder er der på de enkelte VUC'er blevet iværksat en række lokale initiativer med henblik på at sikre udbredelse af projektets metoder og redskaber.

I dette opfølgende notat beskriver EVA den udbredelse af viden der har fundet sted i projektets anden del som er gennemført i skoleåret 2009/10. Ud over at følge hvordan projektets metoder og redskaber udbredes, fremlægger dette notat de interviewede læreres holdninger til og vurderinger af hvad der er afgørende for om det lykkes at udbrede ny viden.

Metode

Udgangspunktet for dette opfølgende notat var at belyse i hvilken grad projektets metoder og redskaber i løbet af skoleåret 2009/10 var blevet udbredt til VUC'ernes øvrige lærere. Oprindeligt skulle notatet derfor bygge på interview med tilfældigt udvalgte lærere på de deltagende VUC'er.

I forbindelse med evalueringen af projektets første del valgte styregruppen bag projektet Lige muligheder for alle imidlertid at EVA i stedet skulle gennemføre interview med lærere som havde deltaget i de netværksmøder der blev holdt i projektets andet år. Ligeledes blev det besluttet at EVA i mindre grad skulle vurdere graden af videnedbredelse og i højere grad beskrive projektdeltagernes vurderinger af hvad der generelt er afgørende for at sikre udbredelse af et projekts metoder og redskaber. Dette notat giver derfor ikke et samlet billede af VUC'ernes udbredelsesindsatser. Notatet formidler de deltagende læreres erfaringer med og vurderinger af hvad der er afgørende for at sikre udbredelse af viden fra det konkrete projekt.

Notatet skulle oprindeligt have bygget på gruppeinterview med otte lærere fra hver af de tre deltagende VUC'er. Da VUC'erne har haft vanskeligheder ved at finde lærere som havde mulighed for at deltage i gruppeinterviewene, har det i praksis kun været muligt at gennemføre to gruppeinterview med i alt ti lærere. Heraf har seks af lærerne været involveret i projektet siden dets begyndelse, mens fire lærere er blevet involveret fra projektets andet år. Første gruppeinterview blev gennemført med lærere fra VUC Nordsjælland. Andet gruppeinterview blev gennemført med lærere fra VUC Vestegnen og VUF.

Fælles initiativer der understøtter udbredelse af viden

I projektbeskrivelsen til projekt Lige muligheder for alle fremgår det at udbredelsen af viden skal ske dels på baggrund af dannelsen af netværk, dels på baggrund af lokale initiativer på de enkelte VUC'er.

Overordnet set har der været iværksat tre forskellige initiativer. For det første blev der som afslutning på projektets første år holdt en konference for samtlige projektdeltagere og for andre relevante personer med kendskab til undervisning i dansk som andetsprog. På denne konference blev erfaringerne fra projektet formidlet, og andre relevante aktører med viden om undervisning af tosprogede og uddannelsesfremmede kursister holdt oplæg. For det andet arbejder styregruppen bag projektet på at udarbejde en dvd som skal være med til at formidle nogle af projektets konkrete metoder og værktøjer, og som skal inspirere undervisere som har tosprogede kursister. For det tredje er der på tværs af de tre VUC'er blevet

dannet netværksgrupper med henblik på at udvikle og forankre den viden der er opnået i projektet, og samtidig sikre udbredelse til VUC'ernes øvrige lærere.

Afholdelse af netværksmøder

Netværksmøderne har skullet skabe rum for gensidig inspiration, videndeling og erfaringsudveksling på tværs af de deltagende VUC'er. Som nævnt har netværksmøderne bestået både af lærere som har været involveret siden projektets begyndelse, og af lærere som er blevet inddraget fra projektets andet år. Netværksmøderne har været inddelt efter faggrupper, og der har været i alt tre faggrupper: en naturfaglig, en sprogfaglig og en dansk- og samfundsfaglig. Antallet af afholdte netværksmøder i de enkelte faggrupper varierede fra tre til fem i skoleåret 2009/10. På de enkelte netværksmøder har der været lærere fra henholdsvis VUF, VUC Vestegnen og VUC Nordsjælland.

Lærerne vurderer at netværksmøderne i forskelligt omfang har bidraget med enten ny viden eller nye opmærksomhedspunkter. Lærerne understreger dermed at det ikke er alle netværksmøder som har været lige udbytterige, men overordnet set vurderes netværksmøderne positivt. Når lærerne fremhæver hvad der har været særlig udbytterigt ved netværksmøderne, drejer det sig især om fire forhold:

- Blandet deltagergruppe

Ifølge lærerne har det haft en positiv betydning at deltagerne i netværksmøderne har undervist på forskellige VUC'er, blandt andet fordi det har givet dem mulighed for at erfaringsudveksle på tværs af VUC'erne. Lærerne har generelt været tilfredse med netværksstrukturen, blandt andet fordi det har givet dem anledning til at lade sig inspirere af andre læreres praksis. At kursisterne på de deltagende VUC'er er forskellige, opfatter lærerne som interessant fordi det har givet dem mulighed for at inddrage mange forskellige perspektiver på møderne.

- Konkrete redskaber og værktøjer

De netværksmøder som i særlig grad vurderes som udbytterige, er de møder hvor lærerne er blevet præsenteret for konkrete værktøjer og metoder som de kan bruge i undervisningen af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer. Et konkret redskab som lærerne især fremhæver, er SMTTE-modellen. Denne model vurderes i særlig grad at være et relevant værktøj til planlægning og gennemførelse af undervisningen.

- Deltageraktivitet og forpligtende fællesskaber

Ifølge lærerne har netværksmøderne været tilrettelagt på en sådan måde at det har indbudt til en høj grad af deltageraktivitet, hvilket lærerne vurderer positivt. Netværksmøderne har været tilrettelagt sådan at projektdeltagerne på skift har holdt oplæg for hinanden og derved har kunnet præsentere konkrete forsøg eller eksempler på undervisningsaktiviteter for hinanden. Ifølge lærerne har det haft betydning at de selv har været forpligtet til at fremlægge erfaringer med konkrete undervisningsaktiviteter. Som en lærer fortæller, har det for ham betydet at han har taget projektet mere seriøst fordi han har vidst at det skulle "bruges til noget". En anden lærer fortæller at han har brugt SMTTE-modellen i sin undervisning fordi de på netværksmødet blev bedt om at udfylde den og sende den til UCC-projektlederen som efterfølgende gav dem feedback. Lærerne taler i denne forbindelse om det forpligtende samarbejde som en forudsætning for at lærerne anvender de redskaber og metoder de får præsenteret på møderne.

- Mulighed for afprøvning af metoder

Endelig er det en holdning blandt lærerne at netværksmødernes åbne tilgang til afprøvning af forskellige metodikker i forbindelse med undervisning af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer har haft en positiv betydning for udbyttet. Lærerne forklarer at de står over for forskelligartede undervisningsproblematikker der blandt andet knytter sig til de konkrete kursister. Strukturen på netværksmøderne har understøttet muligheden for at gøre det relevant og aktuelt for den enkelte lærer. En lærer fortæller blandt andet hvordan netværksdeltagelsen har givet ham mulighed for at afprøve alternative undervisningsmetoder som i andre sammenhænge ville være blevet mødt med skepsis eller undren. Som eksempel nævner han hvordan han har kunnet eksperimentere med lektiefri undervisning.

Som det fremgår, er der blandt lærerne generel tilfredshed med deltagelsen i netværksmøderne. Når lærerne skal beskrive udbyttet af netværksdeltagelsen, fremhæver de at netværksmøderne generelt har bidraget til en fornyet sproglig opmærksomhed og bevidsthed omkring arbejdet med kursisters begrebsforståelse og ordforråd. Samtidig påpeger de at det kræver en særlig indsats at forankre denne øgede opmærksomhed i deres hverdag og daglige undervisningspraksis. De lokale initiativer som omtales i det følgende, beskriver blandt andet hvad lærerne anser for at være afgørende for at denne forankring kan finde sted.

Side
4/2

Netværksmøderne har flere ligheder med de kursusdage som blev holdt i projektets første år. Her var det også et af formålene at skabe rum for videndeling og erfaringsudveksling. Evalueringen af projektets første år viste imidlertid at projektdeltagerne i mindre grad var tilfredse med disse kursusdage, blandt andet fordi de savnede en tydelig rød tråd og progression.

Når de lærere som er blevet interviewet i forbindelse med dette opfølgende notat, finder netværksmøderne udbytterige, kan det blandt andet skyldes at forventningerne blandt lærerne i projektets anden del har været anderledes. Netværksmøderne er blevet præsenteret som erfaringsfora frem for kursusdage, hvilket har skabt nogle andre forventninger til udbyttet. Desuden har disse netværksmøder været opdelt efter faggrupper, hvilket kan have resulteret i mere fokuserede netværksmøder og en tydeligere relevans for deltagerne.

Lokale initiativer

De deltagende VUC'er har iværksat forskellige initiativer med henblik på at sikre projektets forankring og udbredelse. Omfanget af initiativer varierer fra skole til skole. Nogle VUC'er har iværksat flere initiativer, mens andre VUC'er blot har iværksat et enkelt initiativ. I det følgende beskrives de interviewede læreres erfaringer med de forskellige initiativer og deres vurderinger af hvad der er afgørende for at de iværksatte initiativer bidrager til udbredelse af viden.

Fælles møder

Med henblik på at udbrede viden fra projektet til VUC'ernes øvrige lærere har lærerne på de enkelte VUC'er blandt andet præsenteret projektets resultater på fællesmøder – enten på pædagogiske møder for alle VUC'ernes lærere, på afdelingsmøder eller på møder for særlig interesserede lærere.

Hensigten med disse møder varierer fra skole til skole. På ét VUC har det fælles møde ifølge lærerne skullet bidrage til at formidle en konkret metode videre til alle VUC'ets lærere. Dette har resulteret i nogle af de lærere som har deltaget i projektet, på et afdelingsmøde har præsenteret SMTTE-modellen som et relevant didaktisk værktøj til planlægning og gennemførelse af undervisningen af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer.

På et andet VUC har det fælles møde skullet bidrage til at skabe en større bevidsthed om og opmærksomhed på at det kræver nogle særlige overvejelser når man planlægger og gennemfører undervisning af tosprogede kursister. Dette har man blandt andet gjort ved at afholde en workshop for lærerne hvor temaet var skriftlighed og sproglig bevidsthed. Formålet har blandt andet været at tydeliggøre over for lærerne at der for tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer kan være særlige udfordringer forbundet med at læse fagtekster, og at dette kræver en særlig sproglig opmærksomhed fra lærerne.

Endelig er der på et tredje VUC blevet holdt såkaldte inspirationsmøder for interesserede lærere. Dette har skullet bidrage til at tydeliggøre over for lærerne hvilke særlige kompetencer der findes på det pågældende VUC, for derved at markere hvem lærerne kan henvende sig til for at få råd og vejledning når de skal planlægge og gennemføre undervisning for tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer.

Side
5/2

Når lærerne vurderer hvad der er afgørende for at sikre en fortsat forankring og udbredelse af viden, fremhæver de at ledelsen først og fremmest skal sætte projektet på dagsordenen. Dette vurderer de at ledelsen blandt andet kan gøre ved at præsentere projektets resultater på møder for samtlige kolleger. Dog vurderer lærerne ikke at ét møde er tilstrækkeligt, men at det derimod er nødvendigt ofte at sætte emnet på dagsordenen ved møderne. Når de interviewede lærere understreger betydningen af at ledelsen har et konstant fokus på emnet, skyldes det blandt andet deres erfaringer med at der jævnligt igangsættes nye initiativer, og at skolerne ofte får nye fokusområder. Nogle lærere peger på at de gennem de senere år har oplevet igangsættelsen af en række projekter som ofte former sig efter tidens centrale temaer, fx læringsstile og inklusion, og som kan variere fra år til år. Lærerne giver udtryk for at de mange skiftende projekter kan virke som en barriere i forhold til at fastholde et konkret fokus i længere tid. De efterlyser derfor at ledelsen igangsætter færre nye projekter og i stedet sikrer forankring og udbredelse af de projekter som allerede er sat i værk.

En anden holdning er at de forskellige fokusområder ofte har mange overlap, og at det derfor ikke nødvendigvis skal ses som vidt forskellige projekter, men derimod som projekter der udspringer af fælles overvejelser, og som alle er relevante i forhold til at udvikle praksis.

Brugen af ressourcepersoner

En af tankerne bag projekt Lige muligheder for alle er at projektdeltagerne efterfølgende skal kunne fungere som ressourcepersoner der bidrager med råd og vejledning til de øvrige lærere. Med henblik på at understøtte dette har projektdeltagerne på et VUC udarbejdet et inspirations- og kompetencekatalog. I kataloget beskriver projektdeltagerne deres nyerehvervede kompetencer og hvordan de kan yde vejledning til skolens øvrige lærere. Hensigten har været at tydeliggøre over for alle skolens øvrige lærere hvem de kan henvende sig

til hvis de har brug for råd og vejledning i forbindelse med tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisning af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer.

De lærere som har udarbejdet inspirations- og kompetencekataloget, understreger at det har været en god proces for dem selv at beskrive deres kompetencer, blandt andet fordi det har tydeliggjort hvilke særlige metoder og redskaber projektet har bidraget med. Samtidig forklarer de at de endnu ikke har fået henvendelse fra skolens øvrige lærere, og at de derfor endnu ikke oplever at blive benyttet som ressourcepersoner på skolen.

Blandt de interviewede lærere er der enighed om at det er væsentligt at oprette ressourcepersonfunktioner for at udbrede kendskab til og viden om undervisning af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer. Dog er der forskellige holdninger til hvem der vurderes at kunne varetage disse ressourcepersonfunktioner. Mens nogle lærere vurderer at de har fået tilstrækkeligt med redskaber til at kunne indtage rollen som ressourceperson, er der andre lærere som vurderer at deres kompetencer endnu ikke er tilstrækkelige til dette. Disse lærere vurderer at de har fået kompetencer der er med til at styrke planlægning og gennemførelse af deres egen undervisning, men at de endnu ikke er i stand til at rådgive andre lærere. Disse forskellige holdninger knytter sig til evalueringen af første del af projektet hvor ikke alle lærere vurderede at projektet i tilstrækkelig grad havde bidraget til deres kompetenceudvikling.

Side
6/2

At de etablerede ressourcepersoner endnu ikke har fået nogen henvendelser fra skolens øvrige lærere, vurderer de interviewede lærere blandt andet hænger sammen med en særlig kultur som hersker på mange VUC'er. De interviewede lærere omtaler det som en "privatpraktiserende" kultur hvor den enkelte lærer ofte står for planlægning og gennemførelse af undervisningen alene med sporadisk sparring eller indblanding fra kolleger. Hvis brugen af ressourcepersoner skal styrkes, kræver det ifølge lærerne at VUC'erne bevæger sig væk fra denne kultur og i højere grad styrker samarbejdet. De interviewede lærere vurderer at de nye teamstrukturer som allerede forekommer på mange VUC'er, kan være en måde at styrke en sådan samarbejdskultur på.

Et andet element der ifølge projektdeltagerne vil være med til at styrke brugen af ressourcepersoner, er at ressourcepersonerne får frigivet timer til at varetage de opgaver der knytter sig til funktionen. Hvis en ressourceperson skal holde oplæg for skolens øvrige lærere med henblik på at udbrede viden, kræver det blandt andet at der er mulighed for og tid til forberedelse. Nogle lærere understreger at det ikke er tilstrækkeligt at oprette ressourcefunktioner hvis der ikke følger timer med til varetagelse af funktionen.

Etablering af sparringsgrupper

Et af de lokale initiativer har blandt andet været etableringen af sparringsgrupper. Også dette initiativ vurderer de interviewede lærere positivt. Dog understreger de at det i praksis kan være vanskeligt at få sparringsgrupper til at fungere optimalt, blandt andet fordi det kan være vanskeligt at finde tid til at mødes.

Blandt de interviewede lærere er der enighed om at en vigtig forudsætning for udvikling af praksis er at man får nye idéer i forhold til planlægning og gennemførelse af undervisningen. Dette opnås blandt andet gennem etablering af sparringsgrupper og observation af undervisningen.

Lærerne vurderer at sparring kan foregå på forskellige måder, og at udbyttet vil være forskelligt afhængigt af hvordan sparringsgrupperne etableres. Hvis formålet med sparringsgrupperne er at lærerne skal udvikle en særlig forståelse af og bevidsthed om fx sprogets betydning i undervisningen af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer, er det relevant at få sparring fra en lærer som er uddannet i dansk som andetsprog. Lærerne vurderer dermed at lærere med erfaring med og viden om undervisning i dansk som andetsprog vil kunne bidrage til at skabe en særlig sproglig opmærksomhed som andre lærere ikke vil kunne være med til at skabe. Dermed vurderer nogle projektdeltagere at de endnu ikke har opnået tilstrækkelige kompetencer til at kunne yde den samme sparring som dansk som andetsprogs-lærerne.

Omvendt vurderer andre lærere at det altid er gavnligt og udviklende at indgå i sparringsrelationer, og at sparring og observation derved også kan bestå af en kollegas vurdering af og kommentarer til ens undervisningspraksis. Dermed vurderer nogle projektdeltagerne at de selv vil kunne indtage rollen som sparringspartnere, om end det vil være en anden form for sparring end den som dansk som andetsprogs-lærerne kan bidrage med.

Som nævnt indledningsvis bemærker lærerne at der er en række udfordringer forbundet med at etablere sparringsgrupper og med at bruge observation i undervisningen. I den forbindelse peger de interviewede lærere særligt på følgende to relevante forhold:

En udfordring i forbindelse med at bruge observation er ifølge lærerne at det kan sætte den observerede i en sårbar situation der kræver en vis selvsikkerhed. Ligeledes stiller det krav om at kollegerne er åbne, og at observation ikke opleves som en bedømmelse af lærerens præstation, men som en mulighed for udvikling. I den forbindelse peger de interviewede lærere på at frivillighedsaspektet er væsentligt når der skal etableres sparringsgrupper.

Et andet væsentligt element i tilknytning til sparringsgrupper er at det skal være praktisk muligt for lærerne at mødes. Hvis de beskrevne sparringsrelationer skal bidrage til udbredelse af viden og føre til udvikling af praksis, er det nødvendigt at lærerne har tid til at mødes. Hvis lærerne skal kunne observere hinandens undervisning for derefter at give sparring, er det nødvendigt at skemaerne tilrettelægges på en sådan måde at lærerne reelt har mulighed for fx at deltage i hinandens undervisning. Lærerne anerkender dog samtidig at det skemamæssigt kan være vanskeligt at planlægge.

Når lærerne peger på sparringsgrupper som en god måde at udbrede viden på, er der flere paralleller til evalueringen af første del af projektet. Denne evaluering viste også at det i særlig grad var sparringsgrupper med professionel sparring fra dansk som andetsprogs-lærere som bidrog til lærernes kompetenceudvikling.

Opsamling

De beskrevne initiativer viser at VUC'erne har iværksat forskelligartede aktiviteter med henblik på at sikre forankring og udbredelse af viden. Lærerne vurderer initiativerne som gode fordi de er med til at skabe fokus på undervisningen af tosprogede kursister og kursister fra uddannelsesfremmede miljøer. Samtidig understreger lærerne at initiativerne ikke i sig selv er tilstrækkelige i forhold til at sikre et fortsat fokus på disse kursister. At sprede og forank-

re viden er ifølge lærerne en særlig opgave der blandt andet kræver ledelsens konstante bevågenhed og opmærksomhed.

De beskrevne initiativer vurderes som gode i forhold til at igangsætte forankring og udbredelse af projektets metoder og redskaber, men samtidig peger de interviewede lærere på en række strukturelle forhold og ledelsesmæssige opgaver som ifølge dem i højere grad bør være med til at understøtte initiativerne.

Hvad angår de ledelsesmæssige opgaver, vurderer lærerne at det er nødvendigt at ledelsen ikke planlægger projekter løsrevet fra den øvrige organisation og virksomhed. En lærer forklarer at der er behov for at projekter tænkes ind som et element der gennemsyrrer hele organisationens strukturer og rammer. Dette gælder lige fra fordeling af timer til skemalægning og indholdet af pædagogiske dage.

Hvad angår de strukturelle forhold, peger lærerne på at netop strukturerne er afgørende for at videndeling og forankring af viden kan finde sted. Lærerne er enige om at ressourcepersonfunktioner og sparringsrelationer vil være med til at styrke mulighederne for udbredelse og forankring af viden. Der er dog også udbredt enighed om at disse indsatser udelukkende vil fungere hvis de understøttes af en praktisk mulighed for at kunne fungere som ressourcepersoner, og hvis lærerne skemamæssigt har mulighed for at deltage i hinandens undervisning med henblik på efterfølgende at kunne sparre med hinanden om deres undervisning.